

Charles University
Environment Center

1992
-
2017

years
25
let

Univerzita Karlova
Centrum pro otázky
životního prostředí

VYBRANÉ PRÁVNÍ OTÁZKY VYUŽITÍ PŘÍRODĚ BLÍZKÉ OBNOVY ÚZEMÍ PO TĚŽBĚ

Vojtěch Máca

konference *Těžba a její dopady na životní prostředí VII*, Most, 19.-20. 9. 2017

Obsah prezentace

4 teze:

- plánování post-těžební krajiny je dominantně ovládáno ochranou zemědělské a lesní půdy
- rozdílná právní úprava pro vyhrazené a nevyhrazené nerosty
- ochrana přírody se soustředí více na ochranu stanovišť a druhů před narušením těžbou než na ochranu vznikajících cenných biotopů
- ochrana přírody není vždy jen konzervace

Ochrana přírody v kontextu obnovy po těžbě

- „ochrana přírody a krajiny se zajišťuje (...) obnovou a vytvářením nových přírodně hodnotných ekosystémů, např. při rekultivacích“ (§ 2/2/j ZOPK) → *veřejný zájem*
- pluralita zájmů na využití území - těžební organizace x vlastník x OOP x jiné správní orgány (→ řešení střetu zájmů ...)
- spletitá „právní krajina“
  - horní právo – 3 zákony + prováděcí předpisy → odlišná úprava pro výhradní a nevýhradní ložiska (+ zvl. úprava těžby rašeliny)
  - složkové zákony o ŽP – ZOPK, LesZ, ZPFZ (...VodZ,...)
  - a řada dalších - EIAZ, StavZ, ... + proces (SpŘ) + soukromoprávní vztahy (ObčZ) atd.
  - působnost rozdělena mezi vícero orgánů (a resortů)

I. Plánování post-těžební krajiny je dominantně ovládáno ochranou zemědělské a lesní půdy

- preference zachování způsobu využití předcházejícího zahájení těžby → srov. povinnost těžební organizace dle § 31/5 HorZ k odstranění škod na krajině („*odstranění škod se provede komplexní úpravou území a územních struktur*“)
- zároveň platí zvláštní ochrana zemědělského půdního fondu (ZPF) a pozemků určených k plnění funkcí lesa (PUPFL), u nichž je nejen vyžadován předchozí souhlas s odnětím, samotné odnětí je zpoplatněno a pravidelnou součástí souhlasu s odnětím je i plán rekultivace (§ 9 ZPFZ, § 16 odst. 2 lesního zákona)
- → stává se součástí SPSaR (pro řízení o stanovení DP) a je závazný i pro následně zpracovávané plány (POPD, plány likvidace lomů)
- faktická absence mechanismu změny či přehodnocení plánu rekultivace s ohledem na aktuální stav území

I. Plánování post-těžební krajiny je dominantně ovládáno ochranou zemědělské a lesní půdy

- rekultivaci začleňuje HorZ pod sanaci („*obsahuje i rekultivace podle zvláštních zákonů*“), za samotnou sanaci lze pak považovat „*terénní úpravy, které vytváří předpoklady pro budoucí rekultivace, popř. jiné využití území po ukončení hornické činnosti*“ (srov. § 4/1/f ZPFZ) => rekultivace se zásadně týká pozemků odejmutých ze ZPF anebo PUPFL (nicméně rekultivace může být např. i hydrická)
- komplexní úprava území a územních struktur (tj. úpravy terénu optimální pro následnou rekultivaci) je dlouho dopředu plánovaná zatímco (přirozená) obnova ekosystémů je (především) spontánní proces → měl zákonodárce v § 2/2/j ZOPK na mysli i spontánní obnovu?

I. Plánování post-těžební krajiny je dominantně ovládáno ochranou zemědělské a lesní půdy

- ochrana přírody nemá obdobně silný nástroj jako plány rekultivace pro ZPF a PUPFL
- běžnou praxí je navrhopvat požadavky na ponechání částí sanovaných ploch spontánnímu vývoji, či s minimem sanačních a rekultivačních zásahů, do závazných stanovisek EIA (je-li EIA, jinak zpravidla – u nevýhradních ložisek – do územního řízení)
- horší to je u existujících těžeben – změna vyžaduje součinnost těžební organizace a změnu jak plánu rekultivace (+příslušného rozhodnutí o odnětí), tak i změnu rozhodnutí o stanovení DP či rozhodnutí o povolení hornické činnosti (POPD)
- překážkou mohou být finanční náklady na úhradu odvodů resp. poplatků za odnětí ze ZPF či PUPFL – nově se u odnětí ze ZPF pro ochranu přírody odvody nestanoví (srov. § 11a odst. 1 písm. k a l)

II. Rozdílná právní úprava pro vyhrazené a nevyhrazené nerosty

- „historické residuum“ - ložiska nevyhrazených nerostů prohlášený za „vhodná pro potřeby a rozvoj národního hospodářství“ a jejich podřazení režimu výhradních ložisek – odlišné procesní postupy (u záměr těžby na nevýhradním ložisku může EIA skončit již ve zjišťovacím řízení, a tedy nelze stanovit žádné podmínky pro realizaci)
- obdobně je změna souhlasu s odnětím půdy ze ZPF ve stanoveném DP pro ochranu přírody podmíněna vyjádřením OOP a omezená na nejvýše 10 % plochy řešené původně schváleným plánem rekultivace – u nevýhradních ložisek ani jedno z toho není... Proč? Nevíme, v důvodové zprávě o tom není zmínka...

III. Ochrana přírody se soustředí více na ochranu stanovišť a druhů před narušením těžbou než na ochranu vznikajících cenných biotopů

- právní nástroje ochrany přírody jsou dominantně orientovány na ochranu přírodně hodnotných území před těžbou:
  - od zákazu těžby na území NP, NPR a v I. zónách CHKO, přes posuzování vlivu konkrétního záměru obecně (v rámci EIA) a specificky na EVL a ptačí oblasti („naturové“ hodnocení podle §45h ZOPK), na VKP (závazné stanovisko k zásahu podle § 4 odst. 2 ZOPK), či na snížení nebo změnu krajinného rázu (souhlas k činnostem podle § 12 odst. 2 ZOPK + ochrana druhů: zákazy odchyty či přemísťování zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů a udělování výjimek z těchto zákazů (podle § 56 odst. 1 ZOPK)
- podstatně méně nástrojů má ochrana přírody v průběhu dobývání a během ukončování těžby:
  - omezení či úplný zákaz činnosti (podle § 66 odst. 1 ZOPK; ČIŽP i podle § 80 odst. 2 ZOPK), rozhodování o odstranění následků neoprávněných zásahů (§ 86 odst. 1 ZOPK) a při výskytu významných rostlinných nebo živočišných druhů formou vyhlášení přechodně chráněné plochy (či jiné územní ochrany – to ale zpravidla až dlouho po ukončení těžby), resp. udělování výjimek ze zákazů pro jejich odchyt a/nebo přemísťování

III. Ochrana přírody se soustředí více na ochranu stanovišť a druhů před narušením těžbou než na ochranu vznikajících cenných biotopů

- omezení či úplný zákaz činnosti
  - představuje krajní řešení (a dnes je tak i chápáno), přičemž vykonávané činnosti by měly být omezovány v co nejmenším rozsahu, který je nezbytný pro dosažení účelu ochrany přírody
  - velmi nelibě vnímáno i některými poslanci – viz současné znění druhého odstavce, které říká, že „*omezení či zákaz nelze uplatnit v případě již vydaného a platného pravomocného rozhodnutí*“ - systematickým a logickým výkladem lze nicméně dovodit, že se tento odstavec týká jen rozhodnutí vydaných orgány ochrany přírody podle ZOPK...
- přechodně chráněné plochy
  - v praxi se příliš nevyužívá, přitom patrně nejlépe odpovídá potřebám ochrany sukcesních ploch a zároveň bere ohled na případné ekonomické zájmy vlastníka (za omezení přísluší finanční náhrada od orgánu ochrany přírody, srov. § 13/2 ZOPK)

IV. Ochrana přírody není vždy jen konzervace

- někdy je žádoucí i pokračování disturbance (obdobné těžbě), neboť vytváří podmínky pro výskyt přírodně cenných druhů
  - ochrana přírody zde pak nebude mít primárně konzervační charakter, ale usměrňování disturbačních aktivit, ať už co do prostoru (např. mozaikovitě uspořádání golfového hřiště nebo bike parku) nebo v čase (např. neodvodňování části sanovaných/rekultivovaných ploch)
  - → zvýšené nároky na znalost a představivost orgánu ochrany přírody a zpracovatele plánu sanace a rekultivace, tak aby se návrh takového uspořádání objevil již v dokumentaci záměru
  - MŽP připravuje metodický návod, který vycházející z nedávno dokončené Metodiky pro postupy orgánů ochrany přírody v souvislosti s využitím přírodě blízké obnovy území zdevastovaných těžbou nebo deponiemi materiálů

Děkuji za pozornost

vojtech.maca@czp.cuni.cz

Tento příspěvek vznikl za podpory výzkumného projektu Ministerstva zemědělství ČR *Optimalizace managementu obnovy lesních porostů na stanovištích dotčených povrchovou těžbou* podpořeného v rámci Programu ZEMĚ (č. QK1710241).